

„Pokaż mi świat! Chcę go poznać takim, jaki jest!”

Wybrane metody pracy z dziećmi z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim.

"Dziecko jest najpiękniejszym darem dla rodziny, dla narodu. Nigdy nie odrzucajmy tego daru Boga".

JPII

Jak zrozumieć świat dziecka z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim? Jak podążać za nim, aby pomóc mu zaspokoić jego potrzeby? Jak zobaczyć "jego oczami" to, czego na co dzień może już nie zauważamy a dla nich jest celem zainteresowania? Jak pomóc im poznać świat? Odpowiedzi na te nurtujące pytania są niezwykle trudne. Często nie starcza nam wyobraźni, aby zrozumieć ten bardzo złożony i odległy od naszych doświadczeń sposób istnienia i funkcjonowania. Wielu osób, stając po raz pierwszy przed dzieckiem z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, doświadcza uczucia kompletnej bezradności wynikającej z niemożności znalezienia jakiegokolwiek wspólnego obszaru komunikacji i tym samym zrozumienia potrzeb i oczekiwań dziecka. Nie rozumiejąc takiego dziecka nie można mu pomóc. Jednak te dzieci, wrażliwemu otoczeniu potrafią wyraźnie zasygnalizować zachowaniem swoje potrzeby i uczucia. Warunkiem sukcesu pracy jak i codziennego przebywania z dziećmi z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, wydaje się zdolność do pełnej akceptacji dziecka, przejawiając się pozytywnym nastawieniem, zdolnością do empatii. Ważne jest, by śmiało „podążać za dzieckiem: w jego rozwoju, pomagając mu zaspokoić jego potrzeby.

Podstawowym celem wychowania każdego człowieka jest jego przygotowanie do samodzielnego życia - zgodnie ze swoimi potrzebami, możliwościami, zainteresowaniami oraz oczekiwaniami otoczenia społecznego. Taki cel wyznacza zadania, które stawia się wychowaniu zarówno w domu rodzinnym jak i w różnego rodzaju placówkach opiekuńczo wychowawczych, terapeutycznych, czy kształcących. Zakres możliwości i zainteresowań osób z niepełnosprawnością intelektualną jest ograniczony. Zwężone są oczekiwania społeczne stawiane tym osobom, co powoduje dalsze ograniczenia ich życia i rozwoju.

Jak pokazać dziecku z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim ten świat, który go otacza? Jak dać mu go poznać?

Myślę, że pomocne w tym będą wybrane metody pracy. Zarówno dla terapeutów jak i dla rodziców, opiekunów.

Stymulacja polisensoryczna – Poranny krąg.

Jedną z ciekawych metod w pracy z dzieckiem upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim jest metoda "Porannego kręgu". Celem tej metody jest:

- budzenie poczucia bezpieczeństwa;
- rytualizację;
- stymulację polisensoryczną;
- komunikację.

Przykładowy przebieg zajęć, który dowolnie możemy stosować w zależności od potrzeb, samopoczucia dziecka.

1. Zapalenie lampki zapachowej (lato - zapach różany, jesień - lawendowy, zima - miętowy, wiosna - cytrynowy).
2. Obejście z lampką kręgu dzieci - wymienienie imion, zwrócenie uwagi na zapach oraz cechy ognia - jasny, ciepły).
3. Śpiewanie powitalnej piosenki, w której wymienia się imię każdego dziecka i jednocześnie masuje się jego dłoń oliwką zapachową (zapach oliwki powinien być taki sam jak lampki zapachowej. Piosenki mogą być dwukrotnie powtarzane, np. Witaj Jasiu, Witaj Jasiu.- dowolne imię dziecka- jak się masz, jak się masz. Wszyscy cię lubimy, wszyscy cię lubimy, bądź wśród nas, bądź wśród nas. Piosenkę śpiewamy na melodie "Panie Janie".
4. Krótkie opowiadanie o danej porze roku, w której możemy pokazać różne ciekawostki przyrodnicze z nią związane (wiosna - podlewanie zboża w doniczce, jesień - oglądanie liści i kasztanów, zima - obserwacja śniegu, lato - zwrócenie uwagi na wysoką temperaturę, otwieramy okno, zapach siana).
5. Spotkanie z żywiołami.
 - wiosna, rozcieramy dzieciom glinę na dłoniach, która najpierw jest zimna, mokra i śliska, a później ciepła, szorstka i krucha.

- lato, zapalamy świece lub lampiony, opowiadamy o ogniu i pokazujemy jego właściwości, na koniec zdmuchujemy lub zalewamy ogień wodą.

- jesień, wentylatorem lub suszarką rozwiewamy suche liście, poruszamy tkaniną zawieszoną na ścianach i suficie albo zabawkami mobilnymi, rozwiewamy dzieciom włosy.

- zima, demonstrujemy wodę w stanie ciekłym i stałym, dzieci dotykają lodu, który jest twardy, śliski, zimny i mokry.

6. Demonstracja instrumentu muzycznego (gra nauczyciel lub dziecko, zima na dzwonkach lub trójkącie, wiosna na bębnie, latem na gongu, jesienią - na dzwonkach rurowych).
7. Zakładamy na głowy dzieci kolorowe chusty (kolor chusty zgodny z barwą pory roku, następnie dzieci same lub z pomocą n-la ściągają chustę z głowy).
8. Zaciemnianie sali (szukanie z lampką dzieci, wypowiedanie ich imion; dziecko w miarę możliwości odpowiada lub inaczej daje znak przez podniesienie ręki lub nogi).
9. Zapalenie lampki nadfioletowej (w ciemnościach i świetle nadfioletowym pokazujemy fosforyzujące zabawki, gumy, materiały w odpowiednim kolorze, zimą możemy rozdmuchiwać kawałki białego papieru jako płatki śniegu, przyglądamy się jakie części garderoby ucznia się "świecą").
10. Stosowanie bodźców smakowych 9podajemy dzieciom jedzenie o odpowiednim smaku; latem - konfiturę wiśniową, jesienią - miód lub krem orzechowy, zimą - miętowe pastylki, wiosna - cytrynę z cukrem).
11. Gaszenie lampki zapachowej.

Sala doświadczenia świata

Sala doświadczenia świata to realizacja programu zapewniającego osobom niepełnosprawnym wyciszenie emocjonalne, łagodzenie stresów, zabawę, a co się z emocjonalne, łagodzenie stresów, zabawę, a co się z tym wiąże - rozwój. Dzięki tej terapii osoby z niej korzystające na nowo postrzegają świat, bardziej spontanicznie i osobiście. Sala doświadczenia świata tworzy świat przeżyć, w którym dziecko czuje się dobrze i w którym może być sam ze sobą. Przedmioty z sali doświadczenia świata pozostawiają swobodę i możliwość wyboru bodźców oraz czas koncentrowania się na nich. Bodźce pozwalają na odpoczynek połączony z biernym ich odbiorem. Dziecko poznaje świat według własnej metody poprzez aktywację zmysłów, na podstawie własnego tempa i własnej decyzji.

Metoda aktywności CH.Knilla

Pozwala na nawiązanie kontaktu z dzieckiem, rozbudzeniu sprawności poznawczej, kształtowaniu orientacji w schemacie ciała oraz rozwija poczucie tożsamości. Dodatkowym plusem tej metody jest uzyskany przez wprowadzenie muzyki efekt orientacji oraz przewidywanie zdarzeń. Każdemu etapowi przyporządkowana jest inna bardziej wyraźna melodia. Rytuał sesji rozpoczyna

się w momencie przygotowań. Po pewnym czasie dziecko będzie bardzo wyraźnie łączyć bodźce słuchowe ze schematem i urodzajem wykonywanej czynności.

Metoda Ruchu Rozwijającego W. Sherborne

Metoda Ruchu Rozwijającego wykorzystuje język ciała, a więc ruch, który pozwala na porozumienie się pomimo różnicy języka mówionego, czy poziomu intelektualnego osób. Główne założenia tej metody to rozwijanie świadomości własnego ciała i otoczenia, usprawnienie sfery motorycznej, dzielenie przestrzeni z innymi osobami oraz nawiązywanie bliskiego kontaktu za pomocą zarówno ruchu jak i dotyku. Ponadto zajęcia prowadzone tą metodą stymuluje rozwój emocjonalny, społeczny i poznawczy dziecka. Metoda Ruchu Rozwijającego bazuje na prostocie i naturalności, dzięki czemu staje się metodą naturalną.

W metodzie Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne można wyróżnić kilka rodzajów ruchów, prowadzący do: poznania własnego ciała, kształtujący związek jednostki z otoczeniem fizycznym, wytworzenia związku z drugim człowiekiem, współdziałania w grupie oraz ruch kreatywny. Nie zostaje jednak wymieniony ruch mający na celu zrelaksowanie uczestnika zajęć, ponieważ założeniem Metody Ruchu Rozwijającego zakłada, że każdy ruch ma przynieść i zawierać element relaksu, a głównym zadaniem wszystkich ćwiczeń, wykorzystywanych podczas zajęć ma doprowadzić do osiągnięcia stanu odprężenia.

Metoda Ruchu Rozwijającego jest metodą koncentrującą się na rozwijaniu sfery emocjonalno-społecznej oraz świadomości samego siebie i innych osób za pomocą ruchu. Wbrew nazwie nie jest metodą, której głównym zadaniem jest rozwój motoryki uczestników zajęć.

Zajęcia prowadzone są w stałej strukturze, choć poszczególne zajęcia mogą się różnić pod względem przedstawianej treści, która zależy od możliwości i potrzeb uczestników. Relacje podczas takich zajęć, a więc ćwiczenia, oparte są na wykorzystaniu ruchu w sposób twórczy, dotyku, czyli bliskim kontakcie fizycznym, które mają sprzyjać tworzeniu więzi emocjonalnych i budowaniu poczucia bezpieczeństwa. Charakterem przypominają spontaniczne zabawy dzieci w wieku wczesnodziecięcym, które naturalnie inicjowane są przez same dzieci lub ich rodziców. Zajęcia te nie posiadają jednolitego i z góry narzuconego programu, a są raczej przykładem ćwiczeń, które można wykorzystać w zależności od potrzeb i inspiracji do formułowania własnych propozycji ćwiczeń, tworzenia autorskich programów oraz kreowania nowych zabaw z dziećmi.

Zajęcia zazwyczaj odbywają w grupie i przyjmują formę pracy w parach, przy czym przeważnie parę tworzy dziecko i dorosły, nauczyciel, rodzic albo terapeuta, jednak nie jest to reguła i w czasie takich zajęć pary mogą tworzyć dzieci. Pary należy dobrać w zależności od potrzeb uczestników i ich możliwości, co powoduje, że może być to praca dziecka z terapeutą, ale i również starszego dziecka z młodszym, albo dziećmi, których poziom rozwoju, stopień zaburzenia funkcjonowania psychomotoryczny jest różny.

Metoda Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne dla dzieci jest bardzo naturalna oraz przynosząca wiele korzyści w dążeniu do uzyskania jak najbardziej prawidłowego rozwoju.

Zajęcia plastyczne

Zabawa jest naturalną formą aktywności dziecka. Dzięki zabawie dzieci mają możliwość poznania otaczającego świata oraz poznają swoje możliwości. Ważne jest aby dobrać zabawę odpowiednią do możliwości dziecka i zgodną z jego zainteresowaniami. Zajęcia plastyczne to takie zabawy, które zostawiają po sobie trwałe "ślady". Wszystkie dzieci są twórcze, lepią, malują, kleją, bazarają i wycinają. Najprostszą formą zajęć plastycznych jest odciskanie na papierze dłoni lub stopy zamoczonej w farbie. Odcisk dłoni możemy wykonać również w masie solnej lub glinie. Dzieci lubią malować dłońmi. Na dużych arkuszach rozsmazują różne kolory farb plakatowych - stosujemy tu zmienne farby zmieszane z płatkami mydłanymi i mające konsystencję gęstej śmietany. Innym zamiennikiem czystej farby może być papka z kaszy manny z farbą lub kisiel kolorowy z mąki ziemniaczanej. Bardzo ciekawe prace powstają w wyniku posypania kartek posmarowanych klejem do tapet - kolorowym ryżem lub płatkami owsianymi. Dodatkowo na kartkę możemy rzucać - złotką, nitki, listki. Jeśli dzieci potrafią dmuchać, to można rozdmuchiwać na papierze kropelki farby. Ułatwieniem może być dmuchanie przez słomkę. Bardzo interesującymi zajęciami mogą być zabawy polegające na wyciskaniu z butelek po szamponach gęstej kolorowej masy, którą przygotowujemy z maki, wody z domieszką farby plakatowej. Zajęcia plastyczne mogą być trudne do wykonania. Wymagają sporo czasu na przygotowanie ich i posprzątanie po nich. Sprawiają jednak dzieciom sporo radości i mają ogromny walor rewalidacyjny.

Zajęcia muzyczno-rytmiczne

Muzyka wzbudza emocje, zaspokaja potrzebę ekspresji zabawy, pobudza potrzeby estetyczne i poznawcze. Dociera do głębi naszej duszy do podświadomości, działa na procesy fizjologiczne - na funkcje wegetatywne i motoryczne. Jednak w pracy z uczniami z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim rzadko wykorzystuje się muzykę jako samodzielny element terapii. Najczęściej używa się muzyki do uspokojenia dziecka lub pobudzenia. Łączy się ją na ogół ze śpiewem, tańcem, słowem, kolorem itp. Muzyka pobudza działania, skupia uwagę słuchacza. Z obserwacji dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim wynika, że bardzo żywo reagują na muzykę i bardzo chętnie uczestniczą w zajęciach muzyczno - rytmicznych. Zajęcia takie wywierają bardzo pozytywny wpływ także na dzieci nadmiernie pobudliwe, ruchliwe a czasem agresywne. Podczas zabaw muzyczno - ruchowych zaspokajają się przede wszystkim potrzebę zabawy. Można również poznawać swoje ciało, poszczególne jego części, wykonywać celowe ruchy, uczyć współdziałania w grupie, zwracać uwagę na rówieśników i ich role w zabawie. Ponadto poznawać instrumenty muzyczne i wydawane przez nie dźwięki oraz śpiewać ilustrowane

przez ruch piosenki. W zabawach muzyczno - ruchowych można wykorzystywać bardzo znane zabawy przedszkolne z elementami inscenizacji.

Form zajęć muzyczno-rytmicznych może być bardzo wiele. Możemy dobrać różne rodzaje muzyki i ruchu, łączyć je z elementami zajęć. Aby robić to dobrze, należy postępować ostrożnie i uważnie obserwować zachowanie się dzieci oraz elastycznie reagować na ich potrzeby i lęki.

Chromoterapia

Istnieją różne metody leczenia barwami, np. przyjmowanie barw wraz z pokarmami, stosowanie właściwej barwy otoczenia i ubioru, barwne naświetlania. Chromoterapia może w sposób zasadniczy poprawić energetyczny poziom funkcjonowania ucznia. Dzieci ospałe, mało zainteresowane otoczeniem, o słabych możliwościach komunikacyjnych, pod wpływem barw stają się bardziej aktywne, ciekawe świata, łatwiej nawiązać z nimi kontakt. Pomaga także w przezwyciężaniu stereotypii i hamowaniu zachowań agresywnych. W pracy z uczniami głębokim upośledzeniem umysłowym najczęściej stosuje się barwne naświetlanie części lub całego ciała. Czas naświetlania powinien wynosić od 5 do 20 minut. Stosowane barwy to: czerwona, żółta, zielona i niebieska. Zielony jest jedynym kolorem, który można stosować bez ograniczeń, natomiast z czerwonym należy obchodzić się ostrożnie, gdyż jego nadmiar może prowadzić do rozdrażnienia i irytacji.

Chromoterapia uzupełnia tradycyjne metody rewalidacji, pobudza i rozwija elementarne procesy poznawcze, pomaga uporządkować chaos odbieranych przez nich wrażeń. Dziecko można stymulować jedno – lub wielozmysłowo, w zależności od potrzeby. Motywacją do podejmowania aktywności są elementy tworzące wystrój Sali, które zachęcają do działania, zapewniając spokój i bezpieczeństwo. Podstawowa zasada tych zajęć to pełna akceptacja takiego sposobu odbierania bodźców jaki wybrało sobie dziecko.

W pracy, zabawie i przebiegu terapii prowadzonych z dziećmi z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, bardzo ważnym aspektem jest fakt, iż programy i metody pracy muszą być dostosowane do indywidualnych potrzeb i możliwości dziecka. W trakcie przebiegu zajęć najważniejsze jest dziecko. To ono wyznacza granicę długości trwania zajęć, podczas których priorytetową rzeczą braną pod uwagę powinny być jego potrzeby i zainteresowania. A całość zajęć powinna przebiegać w atmosferze poczucia bezpieczeństwa przez dziecko i jego pełnej akceptacji.

- W. Sherborne „Ruch rozwijający dla dzieci” Warszawa 2006

- Bogdanowicz, Kisiel, Przasnyska, Metoda W. Sherborne w terapii i wspomaganie rozwoju dziecka, W-wa 1992.

- Kielin J., Rozwój daje radość, Terapia dzieci z upośledzeniem głębokim, Gdańsk 2000.

- Olechnowicz M., Wyzwalanie dzieci głębiej upośledzonych umysłowo, W-wa 1994.

- Ch. Knill „Dotyk i komunikacja”, CMPP-P Warszawa 1997.

opracowanie: Małgorzata Tlalka
oligofrenopadagog